

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrto leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrto leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 7. aprila 1869. ~

Gospodarske stvari.

Sadjereja na Štajarskem.

Štajarsko zemljo je Bog tako obilo blagoslovil — piše vrtnar J. Kiegerl — da vse raste na njej, kar koli se šteje v vrsto kmetijskih pridelkov; na srednji južni strani se prideluje izvrstno vino, sadje pa skor povsod. Samo na postaji graški se leto in dan na železnico oddá okoli 98.000 centov sirovega (frišnega) sadja, ki se pelje na Dunaj, v Pešt, na Rusovsko in Turško; koliko ga gré na drugih potih po železnici, po kolah in po Muri, Dravi in Savi iz dežele! Koliko se ga posušenega prodá! koliko v mošt, koliko v žganje (slivovec) podela! Mislil bi človek, da cela štajarska dežela mora že v sadonosni vrt predelana biti, — al vendar še ni tako.

Vrtnar Kiegerl našteva potem vzroke, zakaj sadjereja ni še na taki stopinji, kakor bi imela biti.*)

Tri napake so mu glavni vzroki:

prva je nevednost v presajanji dreves,

druga, da se premlada drevesa iz drevesnic presajajo,

tretja: gosenice, črv, zajci.

Kar se tiče prve napake, popisuje jo tako-le: Namesti jame, v katero se sadi drevo, se naredi le luknja, večidel 3 črevlje široka in 3 globoka; ta luknja se nasuje na pol ali le za en črevelj z rahlo zemljo ali tudi s frišnim gnojem; na to se ysadi drevo in potem luknja do vrha s prstjó nasuje. Čez eno leto se vsede rahla šara za pol črevlja ali cel črevelj, s tem pa se tudi drevo za toliko v luknjo pogrezne. Zdaj pa drevó veselo raste le tako dolgo, dokler so korenine v boljši zemlji; al ker korenine nikoli ne rastejo kvišku in se v ozki luknji drugam razširiti ne morejo kakor v mrtvo zemljo, zato ni čuda, da drevo hirati začne. Potlej pa ljudje tožijo, da se jim drevje ne ponaša dobro, — da zemlja ni za sadje, čeravno se blizo njih vidi kako staro lepo in rodovitno drevó, ki je iz divjaka izrastlo. Namesti, da bi gospodar naredil drevesu široko pa bolj plitvo jamo, po kateri korenine v dobro zemljo razprostirati more, vtaknejo drevó kakor vjetnika v tesno globoko luknjo!

Druga napaka je ta, da pogostoma enoletna cepljena drevesa, tanke, komaj dva črevlja visoke šibice na travnike, med njive, poleg ceste zasajajo. Čez malo let ne najdeš več teh dreves; zginila so, zlomljena od vetra ali poškodovana po živini, otrocih ali hudobiji starejih ljudi. — Namesti tacih šibic naj bi se

saj med polja in zraven cest sadilo saj za palec (col) debela močna drevesa.

Tretja zapreka napredku sadjerejnemu so zajci, ti najškodljiviši glodalci mladega drevja. Temu priča je že marsiktera zima, ko so zajci mlade vrte popolnoma vničili. To pa veselje jemlje gospodarjem, da namesti pokvarjenih dreves ne sadijo družih. Po mojih mislih naj bi lov (jaga) bil tudi pri nas prost, kakor je v tacih deželah, kjer je ljudstvo omikano, kjer ste sadje- in vinoreja na visoki stopinji. Če bo manj zajcev, manj bo škode na drevesih.

Za pokončevanje hroščev (kebrov) in njihovih črvov in pa gosenic imamo že postave, ktere bodo veliko koristile, ako jih bodo župani ostro spolnovali.

Tako vrtnar družbe kmetijske štajarske g. Kiegerl v graškem „Volksbl.“

Gospodarske novice.

* Amerikanski krompir, debel, okrogel, rumen, in zeló rodovit (seme daje 20. do 22. pridelok) smem z dobro vestjó po zanesljivih sporočilih grajšaka gosp. Perneg-a vsem gospodarjem priporočati in to še posebno zato, ker se tega krompirja še nikoli ni bolezni prijela ter je zmirom zdrav ostal. Gosp. Maks. Günzler, stanujoč na starem trgu št. 152., sprejema naročila na to amerikansko pleme; cent veljá v Ljubljani okoli 2 gold. 30 kr. — za sod, v katerem se pošilja, se plača 1 gold. Schollmayer.

* Vrabci se na severnem Laškem nalasč (umetno) izrejajo. Tako naznanja društvo „société d'acclimatisation“. Opazilo se je namreč, da stari mlade vrabce, dokler so v gnjezdu, pitajo (hranijo) samo s črvi in to prav oni čas, kader ti gospodarstvu največo škodo delajo. Brž pa ko mladi izleté, lotijo se zrna. Znano pa je, da so vrabci oni čas najtečnejši za jélo, kader so izrastli, da izleté. Ta čas se v gnjezdu ujamejo in na prodaj nesó.

* Suh krompir. V Ameriki se že davno prodaja posušen krompir, ker so skusili, da posušen krompir nič ne zgubi od svoje tečnosti, pa leta in leta drži mimo presnega (frišnega), kateri zavoljo vode, ki jo v sebi ima, gnjiti začne. V ta namen dajo krompir med votle, luknjičaste, pošév stoječe valjke, ki ga olupijo, zdrobé in predelajo v kašo, ktera na spodnjem kraji valjk izpada, olupki pa izpod valjk popadajo. Kaša se v suhih sobah posuší, s hidravličnimi prešami v velike kose stlačí in na prodaj pošilja.

* Izvoznja vina. Na Francoskem pridelajo vina 55, v našem cesarstvu z Ogerskim vred 45 milijonov veder. Ko ga Francozi v najslabijih letinah izvozijo v tuje dežele za 250 milijonov frankov (en frank je blizo 45 krajc.), ga naše cesarstvo komaj izvozi za 2

*) To isto pač veljá tudi od družih dežel, a ne samo od štajarske in ne samo od slovenskih dežel sploh, marveč od mnogih družih.

milijona gold., vpelje se ga pa iz tujih dežel za 3 milijone gold. Nemške države ga pridelajo komaj 3 milijone veder, pa ga izvozijo za 3 milijone tolarjev; Španjolci ga pridelajo 18 milijonov veder, a izvozijo ga za 40 milijonov gold. — Toliki napredek v trgovstvu z vinom je francoska država dosegla z osnovo društev za velika povzetja in umnim postopanjem v tem, da se vinski kupčiji odpró pota po širokem svetu.

Zdravniška skušnja.

* Če človeka zobje bolijo. — V nekem časniku sem bral, da se bolečine zób lahko s tem preženó, ako človek navadne kuhinjske solí, v prah stolčene, v prteno culico zavije, jo v toplo vodo dobro pomoči, in kaplje, ki na culici ostanejo, močno v nosnice s sapo potegne. Ker se mi to zdravilo ni celó nič nevarno zdelo, zato sem ga sam rabil in tudi drugim svetoval, in večidel je vsakemu brž pomagalo, le redko je komu bilo treba po dvakrat ali trikrat slane vode nosljati (pošnofati). Ako „Novice“ tega še niso priobčile, mislim, da bi dobro bilo zdaj; marsikter zob se dá tako ohraniti, al saj nekter groš prihraniti za druga sredstva.

A. R—č.

Žalostna skušnja gospodarjeva.

„Pretekli teden je pri nekem kmetu v vasi P. imela mlada krava teliti; ali ta stvar se ni hotela ali ni mogla naravno končati, in trebalo je pomoči, da se mladič na svet spravi. Ko bi ta gospodar bil imel živinozdravniško knjigo dr. Bleiweisa, bil bi menda po umnem pomisliku sam poskušal kravi pomagati, ali ako bi to ne bilo šlo, poslal bi koj po živinozdravnika, — tako je pa le vse znane mazače (bilo jih je pet!) skupaj spravil. Se ve, da se je moralo to redno goditi; ko je eden po brezvspešnem delovanju odšel, moral je drugi priti, in tako so štirje svojo prakso brez koristi skušali. Zdaj pride peti, ko se mu je vendar brzo povedalo, da ne dela on prvi pri tej kravi, reče prav ponosno: uni niso bili dovelj „kurajžni“! — K delu pripravši se, vzame močno vrv, jo naveže na tele in nastavi ljudi, ki so zraven bili, da vlečejo za vrv; ko se pa ta dvakrat pretrga in tele se le še noče prikazati, opusté vlečenje; naš „kurajžni“ mojster vzame tedaj klešče in začne trgati mladiča kos za kosom, ud za udom iz starke. Ni še zgotovil svoje grozovitosti, že je krava pojemala; morali so jo ubiti. — Da so se gospodarju začele oči zdaj prav debelo odpirati, ni mi treba praviti. Prepozno je ugledal svojo škodo!“

„Slov. Gosp.“

Šolske stvari.

Učiteljsko društvo za Kranjsko

je imelo 31. u. m. ob 9. uri dopoldne v 2. sobi III. razreda c. kr. normalke svoj prvi vstanovni zbor, v kterega se je zbralo 40 učiteljev iz Ljubljane, okolice in nekaj celó iz daljnih krajev po deželi. Prvosednik zač. odbora A. Praprotnik začne zborovanje, in med drugim posebno povdarja to, da ravno tadanjim kranjskim učiteljem osoda nalaga mnogo začetnega dela pri šolstvu in svojem stanu, da sedaj, ko se povsod pečá z vprašanjem, kako bi se ljudske šole bolje vredile, se morajo gibati tudi učitelji kot izvedenci v svoji domači hiši in naj po izgledu svojih sosednih sobratov ustanové društvo, ki bode stalo za pravice in blagor ljudske šole na Kranjskem. V tem društvu se bode skrbelo ne le za materijalni boljši stan ljudskih učiteljev, temuč

posebno tudi za to, da se bo z druženimi močmi delalo za blagor naše mladine, za srečo družine, za blaženost domovine, cerkve in države. Potem bere g. zapisnikar Grkman pismo, ki ga je zač. odbor dobil od ministerstva za uk kot odpis na sklepe prvega splošnega zbora ljudskih učiteljev na Kranjskem. To pismo odobruje lepi namen učiteljskega društva za Kranjsko, ga spodbada za daljno spešno delavnost ter določuje: 1) da se postava 16. aprila u. l. o odpravi šolskih daril ne more preklicati, 2) da bode uk na gosli pri pripravnikih v Ljubljani zapovedan predmet, 3) da se bode izdala šolska knjiga o gospodarstvu s podobami, 4) da bi ministerstvo tudi izdalo šolsko knjigo o obrtnijstvu, ako mu odbor učiteljskega društva pošlje za-njo primeren načrt, 5) da ministerstvo dela prav marljivo tudi za povzdigo materijalnega stana ljudskih učiteljev, da pa se bode to moglo izvršiti le po poti deželne postave.

Predsednik naznanja o delovanji osnovalnega odbora in med drugim pové, da društvo šteje sedaj 83 udov, izmed kterih jih je v Ljubljani in okolici 26, drugi so iz dežele, in da so med temi tudi 3 podporni udje. Tudi pové, da ima društvo že precej dobro knjižnico, ktero je prevzelo od nekdanjega bralnega društva ljudskih učiteljev v Ljubljani, da ima 16 časopisov za branje. Iz računa se vidi, da je imelo društvo 121 gld. dohodkov in 69 gld. 90 kr. stroškov, in da ostaja tedaj 51 gold. 10 kr. gotovo. Predsednik želi, da bi se društvo lepo vkoreninilo in da bi tudi po deželi imelo svoje podružnice.

Na dnevni red pride vprašanje, kako naj se učitelj véde po novi šolski postavi.

Gosp. Močnik govori v tem smislu, da naj učitelj bode kot dosehal pokoren duhovski in deželski gospôski, posebno povdarja potrebo krščanske izreje, ter nasvetuje resolucijo: učiteljski zbor naj izreče, da hoče pod državnim nadzorstvom ravno tako skrbeti za krščansko-katoliško izrejo, kakor popred pod cerkvenim. Ta njegov predlog pa pade, ker učitelji menijo, da država tudi drugačne izreje ne zahteva.

Gosp. Eppich (v nemškem jeziku) povdarja, kar je že povdarjal popred predsednik, moč združevanja in potrebo podružnic pri učiteljskem društvu.

Gosp. Zarnik hoče kaj več izvedeti od društva za vdove in sirote ljudskih učiteljev na Kranjskem. O tem se po razgovoru vstanovita dva predloga: 1) ta reč naj se odloži za drugo sejo, 2) odbor učiteljskega društva naj se obrne na odbor vdovskega društva, kako in kaj je s tem društvom. Sprejme se poslednji.

Volitev je naredila: A. Praprotnika za predsednika, M. Močnika za blagajnika, in za odbornike: L. Belarja, Fr. Grkmana, Fr. Govekarja, Bl. Kuharja, Fr. Raktelja, J. Šota, Fel. Stegnarja in Iv. Tomšiča.

Razjasnilo.

Slišijo se o prvem vstanovnem učiteljskem zboru različne govorice, med drugimi posebno pa o tem, kar zadeva ta-le nasvet: „Odbor učiteljskega društva naj odbor društva v pomoč vdovam in sirotam na Kranjskem vpraša, kaj in kako je s tem društvom.“ Kdor o tem drugače govori in Bog vedi iz kterega kol namena — javoljne iz poštenega in pravičnega — je — lažnik.

Odbor učiteljskega društva
za Kranjsko.